

Da li želimo da vidimo kako nastaje život; šta to bude unutra, u utrobi?

Uvek odgovaramo: veoma, veoma želimo. O tome razgovaramo. To nas zanima. Svi nas zovu. Prvo vikne otac Lazar i otac Rade, zatim se s desne strane, od štale i bunjišta, priljav i zaudarajući uvek na balegu javi stric Mitar — svi nas redom pitaju iz Brestovca, dok dolaze od Vranovine, pored kloginja, niz kalijavu put. Dolaze da uživaju. „Sa nama je čudo“, viče čopavi Avram i odlazi dole, prema mestu prozvanom Plodište. Pokazuje ružne, užutele zube.

Zverče Markić iskezi žvalavim ustima, zgulji krastu sa kolena, cikne kao preplašena tica i zaurla od potoka: „Požurite, kreci, da gledamo i da uživamo u tome kako nastaje život“. I mi potlačimo: vnismemo od radosti i životinjstva: a otac Lazar, otac Rade i svi ostali očevi, stričevi i odrasla braća koja znaju sve to, već zamiču niz hrastovu šumu. Hod je njihov lak, radostan. Drže ruke u džepovima i spokojno fićukaju. Trčimo i mi za njima; ništa od svega ne sme da nam promakne. Hoćemo da znamo šta to bude.

„Požurite, kreci, da gledate kako se plodi“, viče stric Petar; a mi, životinjski zapenjeni, ostavljamo igru i hitamo dole.

„Evo najdivnijeg vremena za parenje krava!“, govori otac Lazar i briše ubalegane ruke o svca prljava kolena.

A dole, ispod kuće, na poljani Plodište, ugaženju, ubaleganoj, obasjanoj suncem i svojoj zuju očela i mušica, svoj u nečim neizrečivo radosnom, pored dva hrasta stara, jaka i krgava, — sve se to u vezi opoljenja dešava za kracu ili duže vreme — već prema slučaju. Ima krava mirnih i poslušnih; ima krava nemirnih i sasvim ludih; neke neće da se pare; onda ih vežu, site i batinaju.

Strčavamo sa svih strana da uživamo i da odgonetnemo. Zverče Markić bestidno i kočoperno pišne dugim šiktavim mlazom; po ugledu na njega — piškimo i mi, ostali: dotrčali smo do taraba i zaustavili smo se iznad poljane, poročali smo se Markić, Krpa, Seronja i ja. Sada piškimo dugim, žutim mlazom kroz koji se sunce presijava. Ispod nas, u gomili, pored hrašća, stoji krave i stoji ljudi. Markić najdalje pišne; njegov mlaz šikne preko grma, vine se preko tarabe, poprska Krpu po rukama, a onda se u laku stropošta dole, u šljivak. Piškimo uvek, pre nego što stignemo na Plodište. Uzalud se

prestajao svika razgovor. Nastajalo je potpuno čutanje u kojem samo odjekuje rika: odzogo riče bik, dok mu se krave, okrenutih glava, drhtavim i čežnjivim glasovima, odzivlju. Šuma ječi. A stric Petar još uvek obuzdava životinju; on neće da sliša glasove koji dolaze sa svih strana da se životinja već teknom pušta na slobodu. „Ja znam svoj posao“, viče uobraženo stric Petar. „Ja znam šta činiti“, odgovara stric. „Nije potrebno da me uči bilo ko; već toliko puta činiš ovo, i ja sam naučio u kojem trenutku životinju treba pustiti da oplodjenje bude sigurno; da sjeđjenje bude potpuno...“

Gundanje prestaje; više niko nema hrabrosti da pri govora ili protestuje, jer će stric Petar pasti u ljutnju i tražice da neko drugi postupa sa bikom; da ga obuzdava i voda oko te lanac. On sada dovodi bika na par metara da ovaj oseti miris; zatim pravi još jedan krug; oba hodaju oko. „Čim se životinji nešto brani“, govori okupljenom krugu stric Petar, „onda je ona još silovitija i još požudnija. Sada ću ga privesti da onjuši bedra. O, lakše. Fridi još malo. Tako, moj brate.“

Bik prilazi, njuši; pena mu udara na usta; hteo bi da se već jednom otme, ali čvrsto stežu stričeve jake ruke. Očigledno preplašena, uzdrhtalih rebara, i zakrenute glave, krava se izmiče i priprija uz debelo hrašće. Htela bi da se izmigolji i da pobege, ali je lanc i čvrsto stežu. A stric Petar, sada na rastojanju, muči bika i ponovo počinju negodovanja. Vičemo i mi sa drva: „Striče Petre, puštaj već jednom.“ Posmatrači su počeli gubiti strpljenje. Rečne najstariji, otac Rade: „Sada je sve u redu; Petre, skini mu lanac sa rogova. Odmah će doći do oplodjenja.“

Onda stric Petar sluša. Počinje zagonetna, neshvatljiva igra. Počinju kladenja, cika i šašaptavanje. Glave se naginju jedne prema drugima i nastaje kikotavi, životinjski smeh među muškarcima. Stric Petar skida pažljivo lanac. Viče: „Lakše, stripi se, brate. Tako, sada si slobodan.“ Stric Petar ošine bika po pećima, da ga uveri jer ovaj još, kao u čudu, zapanjen, uporno stoji nedaleko od krave. Tek kad se svi udalje i načine veliki krug, tek tada bik krene, lako i razigrano. Korače nekoliko trenutaka, u očiglednoj neodumici. Dok prilazi, mi poludeo vrisimo sa drva. Psi laju. Gledamo pažljivo, napregnuto. Bik pride kravi, odmeri je, onjuši je, nežno joj dodirne trbuh telom, pogleda da li će mu se dopasti; potom

VLADIMIR PAVIĆ

10-74858503 W KNEŽEVA VEČERA

Još noćas još samo noćas

Padat će zlatne ptice u vođu

I krv će prestati da teče

Još noćas

Još samo noćas.

Knez Lazare svijetlo sunce

Knez Lazare kravo bez mrlje u srcu koraka

Večeras uz vino uz oblak i toplu krv

Daješ snagu

Čovjeku i kamenu koji postoje

U trzaju u priči u plaču

Još samo večeras

A onda crni ugljen smijeha

A onda

Presječeno stablo

Besmisleno kao oljuštena tišina osame.

Knez Lazare svijetla kravo

Još večeras. Još večeras.

A gle,

Već zvijezde pitome padaju u tvoje oči

I tamne.

LJUBOMIR TEŠIĆ

10-74858297 W plodilište

trudimo da pobeđimo Markića. Namigujući nam, njegov mlaz mokrače šikne nadole.

Upišanih pantalonu, zadimani, gledamo iz prikrajka, malo sramežljivo. Odrasli su već dole. Oni imaju pravo da gledaju. Ušli su u sve tajne kako i šta sve bude. Mi još nismo. Učimo se svake godine, u vreme parenja. A oni puše, naginju se jedni prema drugima i šapuču čudne i nama nerazumljive reči; smeju se ikkotavo, životinjski; kao da konji ržu. Krave su već tu: Sarulja, divlja i usplahirena, punačka i svedih očiju; nijem je rik uzbuđen i isprekidani uporno diže glavu prema nebesima i njuši vazduh. Posle ne dolazi na red Dikulja, čudna, neobuzdana krava, koja krecevo riče. Takođe nervozno pase travu, liže jezikom svoja debela bedra, dok je starac Marko, sa lulom u ustima, čvrsto drži privezanu lancima. Sunce je na drugoj polovini neba! to se zbiva posle podne. Otac Rade rečne, kružeći rukom: „Za potpuno oplodjenje, iskustvo nas uči, da je najbolja zora. Tek kad šume i bregove, još rosne, prelije sunčeva svetlost, evo najlepšeg trenutka za oplodjenje krava. Ali, ja vam govorim da za našeg bika nije važan ni taj trenutak. U bilo koje doba, kunem vam se, da nijedna nije ovišla neoplođena. To neka potvrde brojna telad koja su, tako lepa, dolazila na svet tačno u određeno vreme“.

Onda otac Rade namigne na sve one koji su došli da gledaju i doviknu starcu Mitru: „Da bi sve išlo kako valja, brzo je veži među ova dva hrasta. Ti to činiš godinama i mislim da nije potrebno da ti se objašnjava...“

A krava je sasvim poslušna; korača bez ustezanja. Razmakne se red velikih i malih muškaraca koji dokono stoje oko i zveraju; razmaknu se da punačka Sarulja bude privezana. „Fridi, bre“, čikne starac Mitar. I krava pride. On je zverajući, odmiče se, kopa je dlanom po bedrima. „Tako, nek ti je snečno“, rečne i zapali lulu.

Sve to još i mogu da gledaju Sikilja, Gara Bosa i Mar-ta; još mogu iza taraba, od vrata i plotova da gledaju naše majke, strine, kornišnice i ostali ženski svet. A čim se pojavi sa desne strane bik Cvetonja, uhranjen, odmoran i negovan samo za ove stvari, onda one vrište, beže i sramežljivo sakreću glavu. Bika iz štale dovodi stric Petar. On se ponosi. Oba koračaju uzdignutih glava. Stric Petar blikuje i čvrsto drži lanac. Zatim pevajući bašom. „Ako niste znali... Bik je žut, sa belom prugom na leđima i belim cvetom na širokom kudrovom čelu. Svi okrenu glave, jer, ono stric Petar ulaže veliki napor da savlada silovitost bika, koji gleda zverski i prezirivo; koji počinje razjareno da riče nerazumljivim, talasavim rikom. On diže glavu i njuši vazduh u kojem zuje mušice, u kojem zaudara balega i teravlja mokrača. U daljini krave mokre, začudene i podignutih glava. A stric Petar dolazi i uporno pevajući svoje pesmiće: što te nisam iskoristiti znao... Pevajući svoje sanjalacke, gundave, ludacke pesmiće, koje nikada nismo mogli hvatati od početka, i nikada mi nismo mogli čuti kraja. Oni prolaze pored nas, i mi se izmičemo u kraj, ili se penjemo na drva, radosni i radozna, zblijeni u hrpu. Opet piškimo. Sada će se mislino, deseti čudo koje našem oku ne sme promaći: hoćemo da zapamtimo sve pojednosti oko toga kako nastaje život; hoćemo da vidimo šta se to sve zbude. Čujemo, gledajući sa obližnjih drva, kako se oni dive lepoti bika. Mi znamo da je to upućeno i striju Petru koji tako sve-moćno obuzdava silovitost i divjinju životinje. Pogledima, skinutih kapa, kao da se mole i kao da se klanjaju, svi ih pozdravljaju zavidljivo, a oni dolaze preko polja-ne lakim, uparadjenim korakom. Za nas je to uvek bio nekakav čudni, svetlani trenutak. Kao na kakvu svetkovinu, sa svih strana i prekim putovima, — uporno su dolazili muškarcu, skidali kape i začikivali se. Tu je već

nikne nekoliko puta. Čujemo kako se šapuče: „Gledajte: drhti od snage. Moćan je i bestidan je“. Onda skoči iznenada i iz malog zaleta. To učini tako da se krava i ne nada. Iz otvorenih, penušavih usta čaroban, radostan rik.

Ljudi koji dokono oko stoje, puše i zveraju, glasno se zakikotaju i hrknu. Čopavom Avramu se otme reč: „Isu-sa ti Hrista, samo nagredi!“ On to rečne uzbuđeno i zaboravljeno, kao da je sam ovde na poljani. Tada se zaklati u hrpi ljudi i zverski vrisne. Zaljublju se takode hrašće u svom gornjem predelu i vrapci, koji su do malo-prije rlikali, pobežnu prema šljivaku. Jaukne i krava muklim glasom i taj glas u nama izazove bol i samilost; zgriče se sva pod teretom, a onda zadržki i klekne na prednje noge. Mi začujemo kako u gomili neko viče: „Joj, ljubav zverska; ljubav smrtna. Mene uvek spopadne neka neobjašnjiva, čudna tuga...“

Mi uzalud pokušavamo da doznamo ko to govori.

Vidimo odzogo: dve životinje, u sredini velikog kruga odraslih muškaraca koji drže bezbrizno ruke u džepovima, stoje nekoliko trenutaka zgrčeno, i nama se neodoljivo učini da je to ne radost, nego trenutak bolnog umiranja, grčevite patnje. Nama dah zastane. Pomislismo: sada će krava izdahnuti; sada će vresvisnuti. Sažaljevamo je sve do onog trenutka dok joj se zadnja bedra ne oslobode tereta, dok se ne uspravi i strese. Sramežljivo pogleda oko i stane lizati bedra. Krava je zbog nečeg — tužna! Vidimo joj u očima tugu. A bik, sada već odgo-njen; odgoni ga stric Petar psujući mu bogva, odgoni ga da rogom ne nagrdi koga i da rogom ne usmrtr kravu. Sada je suvišan, nepotreban i još uvek uzdrhtao. Stane kopati zemlju nogama.

Sasvim slobodni, muškarcu smanje krug, primaknu se kravi. Neko u gomili zapevusi: „Oj mladosti alaj mi te žao, što te nisam provoditi znao.“

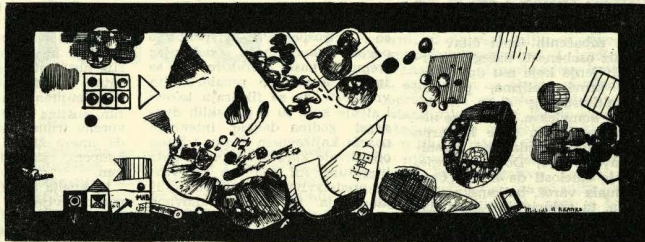
Već se odzogo i zdesna pojavljuju, preko taraba i iza grmova, raščupana ženska oblića. Silazimo i mi sa drveća. Sramežljivost je prošla, i one u žurbi donose kante vode. Otac Lazar ih ljutio požurjuje; psuje ih što su ble-nule, što vođu nisu unapred pripremile; u ovakvim stvarima se ne sme oklevati. A otac Rade i stric Petar prilaze kravi i šapuču nerazumljive reči, miluju zgrčeni hrbat i tepaju. Masiraju kraljice bokove. Dok je starac Mitar odvezuje vičući nek je sa srećom, dotle oni užurbano prelivaju vodom preko krave; hitnuta grudva vode lebdji u vazduhu i stropoštava se na drugu stranu. Nastaje prskanje i vriska, nastaje među odraslima rukovanje i ljubljenje.

Kao toliko puta, i sada se klade otac Rade i čopavi Avram. Avram pruži dlakavu ruku, zamaše zboranom glavom, izdiče oči i ciktao čikne ocu Lazaru: „Dajem život ako je oplodena. Njena je utroba ostala prazna. Krava je ispišala!“ To uvredio ca Lazara i strica Petra, koji opsuje. Dotrči i otac Rade koji stegne ruku Avramu. „Braćo“, rečne otac Rade, „budite mi svi svedoci“. Onda se psuju; klade.

Avram viče: „Vrlo brzo će trbuh pokazati ko je u pravu. Dajem sve na svetu ako će ovaj trbuh da raste. Ja znam tu kravu. Ona je jalova...“

Krava se, sasvim gluvu i sasvim ravnodušna, udaljava. Mi trčimo za njom, dodirujemo je rukama i dižemo joj začudeno rep. Krava se zaustavlja na poljani, gleda prema biku kojeg stric Petar, ponovo sa lancem u ruci, voda oko do izvora; nudi mu hranu; ugla mu se.

A krave, nikako ne možemo da saznamo zbog čega, tužnih očiju, odgonjene od Plodišta dole prema polju, okreću glave i tužno riču.

BOGDAN DELIĆ

10-74858759 W VRT BILJA

To gori krv tvoja pretvorena u klas
ispisana ptice ljuta ružo mora
urt zamenjen u svu mornaru za talas
golub izmišljen kao metafora
to gori krv tvoja pretvorena u klas

Padaj na dno šume plod kiše dok zreva
buduću bilje obećano u svu
zeleni bunar zvezde gde se ševa
stika u predelu za goruću usnu
padaj na dno šume plod kiše dok zreva

Raste mlada paprat u telu spavača
na početku sveta zabrinut za čelo
pade suncekrat ko ratnik od mača
u mašti gde noći sunce ili telo
raste mlada paprat u telu spavača

Cvet van svoje senke kao nepogoda
njeni gram u njivi zavičanja spava
zlatni konj tela iznad cvetnih voda
jao svete pada u žar južna glava
cvet van svoje senke kao nepogoda

6.

Evo me opet stablo sunca peva
u telu spavača njiva leta i seno
izvan nemoci lepe dok tvoja glava zreva
zlatu koje je u reči zatočeno
evo me opet dok stablo sunca peva

To ruka u svetlu ponoć pada u ljljan
konj koji vozi svetleće gumno žita
u polju da li zvezda cvet nezvesan i biljan
sve se zaboravi što se u sluhu pročita
to ruka pada u svetlu ponoć u ljljan

Sektira groma seče zvezdana vrata jula
u tebi šumska ptica u vrtu augusta
o ta raskošna biljka u koju ulaze čula
gusti predeo dok ga govore usta
sektira groma seče zvezdana vrata jula

Gorocvet koji se ruši u metaforu
vočka kroz koju kruže ptica i telo
o nepogodo vreme je da najzad moru
okrene svoje ludilo i nemoguću čelo
gorocvet koji se ruši u metaforu